

БАБАЛІЧ Вікторія

Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, м.Кропивницький, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-5698-836X>

e-mail: vikababalich@gmail.com

РЕАЛІЗАЦІЯ ВОЛОНТЕРСЬКИХ ПРОГРАМ СПЕЦІАЛЬНИХ ОЛІМПІАД (НА ПРИКЛАДІ РЕГІОНІВ ЄВРОПИ ТА ЄВРАЗІЇ)

У статті охарактеризовано волонтерські програми Спеціальних Олімпіад, які реалізовано в регіонах Європи та Євразії.

Мета – представити зміст волонтерських програм Спеціальних Олімпіад та дослідити їх поширення в регіонах Європи та Євразії.

Теоретичний аналіз науко-педагогічної літератури; Internet-ресурсів методи статистичної обробки одержаної інформації. Досліджувались волонтерські програми Спеціальних Олімпіад Європи та Євразії (58 регіонів).

Встановлено, що існують три види програм Спеціальних Олімпіад: навчальні; паралельні; національні. Навчальні націлені на опанування руховими навичками в обраному виді спорту. До навчальних належать програми тренування рухової активності, програма для юних спортсменів, об'єднаний спорт. Це інклюзивні програми, які покликані об'єднати спортсменів з вадами і без та їхні сім'ї для проведення різних спортивних заходів. Паралельні націлені на підтримку здоров'я спортсменів з інвалідністю – це програма «здорові спортсмени», яка реалізовується за напрямками: «Зміцнення здоров'я», «Здоров'я ніг», «Радість бути здоровим», «Здорові вуха», «Відкриті очі», «Здорова усмішка», «MedFest», «Сильний розум». Загальнонаціональні програми більше приділяють увагу змагальній діяльності спортсменів з розумовими відхиленнями.

У дослідженні охарактеризовано зміст волонтерських програм на прикладі регіонів Європи та Євразії. З'ясовано, що програми SO поступово поширюються в країнах Європи та Євразії. Запровадження, таких програм та постійна волонтерська підтримка безумовно сприяє кращій інтеграції людей з інвалідністю у суспільство, покращує їх фізичне, психічне здоров'я. З огляду на це вагомим є досвід країн, які досягли значних успіхів, таких як Великобританія, Німеччина, Греція.

Ключові слова: волонтерські програми, Спеціальні Олімпіади, спортсмени з інвалідністю, розумові відхилення.

<http://doi.org/10.31891/pcs.2024.1.50>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У наш час спостерігається тенденція до збільшення кількості осіб, які мають відхилення розумового розвитку. Таке порушення виникає внаслідок органічного ушкодження центральної нервової системи, яка є необхідною основою для розвитку мислення дитини, пам'яті, уявлення тобто того, що є основою психічного розвитку. За результатами відсталості дитина немає достатньо розвинених здібностей до контролю та самоконтролю власної поведінки, що є наслідком порушення взаємозв'язку між пізнавальним та емоційним процесами, або мисленням та емоціями [12]. У осіб з відхиленням розумового розвитку первинне ускладнення – це порушення елементарних інтелектуальних функцій. Тому таким людям дуже важко вчитись, але трохи легше опанувати рухові навички. Саме для такої категорії людей, щоб задовольнити їхні

потреби, адаптувати та соціалізувати у суспільстві існує спортивна організація для людей з інтелектуального розвитку «Спеціальна Олімпіада». Вважаємо, що соціалізація людей з відхиленнями розумового розвитку має свою специфіку, а волонтерські програми Спеціальних олімпіад націлені на вирішення цього питання. Тому виникає необхідність дослідити яким чином здійснюється реалізація цих програм в регіонах Європи та Євразії для покращення окремих аспектів роботи волонтерського руху Спеціальних олімпіад в Україні.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

З урахуванням того, що Спеціальні Олімпіади (SO) з кожним роком залучають все більше спортсменів, які займаються різними видами спорту (Ю. Бріскіна, О. Павлось, А. Передерій(2012)), тим самим привертається увага фахівців до необхідності детального вивчення усіх аспектів тренування. У зв'язку з цим актуалізується

розробка відповідних тренувальних програм з різних видів спорту: баскетбол (Ю. Бріскін, О. Слісенко (2007)); футбол [19, 22], фанфітнес [8] тощо. Розв'язанню проблеми навчання, соціальної роботи та підтримки дітей та дорослих з відхилення розумового розвитку присвячені наукові дослідження багатьох вчених, так Є. Гончаренко (2009) вивчав особливості фізичного розвитку спортсменів, визначив рівні рухової активності спортсменів з вадами розумового розвитку за програмою SO. Група науковців окреслила перспективи спеціальної освіти [20]. Важливим є залучення молоді до волонтерського руху SO та їх ставлення до участі в навчальних та тренувальних програмах [21]. Серед провідних вітчизняних науковців, які займаються цим питанням можемо виділити С. Матвеева, І. Когут, Є. Гончаренко, Ю. Бріскіна, А. Передерій, В. Мудрика. Ними розроблені тренувальні програми [3], навчальні посібники [1, 2, 7, 11], методичні рекомендації для занять зі спортсменами-інвалідами, а також розглянуто питання ролі SO в соціальній інтеграції людей з інвалідністю, застосування комплексу засобів корекції психічного і функціонального стану спортсменів. В межах нашого дослідження волонтерський рух SO досліджували Ю. Бріскін [4], Л. Карпенко, І. Когут [9], Л. Карпенко, С. Матвеев [10].

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Рух SO неможливо уявити без підтримки волонтерів. Саме існування організації SO, залучення спортсменів та їхніх сімей, розширення кола змагань стає можливим завдяки волонтерським програмам. Тому шляхи реалізації волонтерських програм в різних країнах потребують постійного дослідження [6, 13, 14].

Отримані дані доповнюють відомості про волонтерські програми [2,9] шляхи їх реалізації [4] та залучення волонтерів у межах міжнародного спортивного руху SO [5, 6, 14, 23].

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТИ

Мета – представити зміст волонтерських програм Спеціальних Олімпіад та дослідити їх поширення в регіонах Європи та Євразії.

Матеріали і методи дослідження.

Теоретичний аналіз науко-педагогічної літератури; Internet-ресурсів методи статистичної обробки одержаної інформації. Досліджувались волонтерські програми Спеціальних Олімпіад Європи та Євразії (58 регіонів).

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБҐРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Участь у спортивних заходах, тренуваннях і змаганнях для людей з розумовими відхиленнями, або такими, які мають проблеми з навчанням, важко уявити без сторонньої допомоги, а тим більше без спеціальної підготовки. На допомогу такій категорії спортсменів, які мають бути фізично активними з розвинутими спортивними та соціальними навичками приходять волонтери, тренери. Щоб цей процес був організований так, щоб задовольнити усі потреби спортсменів, необхідно створити інклюзивні програми, а їх реалізацію покласти на кваліфікованих спеціалістів. Всіма цими питаннями займається міжнародна організація SO. Дана організація на підтримку спортсменів SO розробила низьку волонтерських програм спрямованих на інклюзію, здоров'я, добробут та фізичну форму, які поширюються на всіх континентах. Такі програми зосереджені не тільки на спортивних цілях, а також на підтримку фізичного та психічного здоров'я, та можливості реалізації кожного учасника до взаємодії в соціумі.

Відповідно програми SO можна розділити на такі види:

1. Програми навчання.
2. Паралельні програми.
3. Спонсорські, або національні програми.

Програми навчання або спортивні програми спрямовані на опанування руховими вміннями, навичками та вивченням правил в обраному виді спорту. Також до таких програм належать «програма тренування рухової активності», «програма для юних спортсменів». Щодо обраного виду спорту, то організацією SO розроблені правила, програми та рекомендації до кожного виду спорту. Така необхідність зумовлена тим, що до тренувань залучено

багато волонтерів, також активну участь беруть батьки та опікуни, які не завжди розуміються на правилах та особливостях фізичної підготовки таких спортсменів. За такими програмами займається більшість спортсменів SO.

Однак є і такі, що за станом свого здоров'я не можуть виконати ці програми й підготуватися до змагань. Для таких спортсменів розроблено унікальну програму «Рухової активності» (МАТР), яка розрахована на людей з низькими можливостями. Програма спрямована на залучення людей у яких поєднано інтелектуальну недостатність із руховою недостатністю і які не можуть через свій рівень навичок, та/або через свої функціональні можливості брати участь в офіційних змаганнях SO. Це також люди, які не можуть адаптуватися та розуміти правила через поведінкові труднощі. Ця програма призначена забезпечити кожному людину індивідуальною програмою спеціалізованих тренувань з подальшою можливістю брати участь в офіційних змаганнях SO для людей з низькими можливостями. Основу складають прості рухові тести з одним-двома руховими завданнями. Відповідно змінюється, можна сказати спрощується, місце проведення змагань. Так, наприклад, змагання з зимових видів спорту проходять на клубних майданчиках, чи стадіонах. Змагання з плавання проходять тільки в мілкому басейні. Критерієм успіху є самостійне опанування рухового завдання. Чим правильніше спортсмен виконує ці дії, тим ближче він до набуття навичок, необхідних для участі в офіційних змаганнях SO для людей з низькими можливостями. Вважається, що участь в таких програмах допомагає соціалізуватись в громаді, зміцнити сімейні зв'язки. До переваг цієї програми для спортсменів належать[3]: збільшення фізичної активності, що веде до покращення їхньої великої та дрібної моторки, їх гарного фізичного стану та функціональності; більше можливостей для занять спортом; розвиток самооцінки через набуття додаткових навичок; більше контактів із родиною під час участі у програмі; більше можливостей зав'язати дружбу з іншими спортсменами, родинами в соціумі.

Наступною програмою є «Об'єднаний спорт» – це інклюзивна програма, яка

об'єднує спортсменів з інтелектуальними вадами та партнерів без інтелектуальних вад для проведення спільних заходів та змагань. Ідея полягає в тому, що, тренуючись й граючи разом, спортсмени та партнери за напрямом «об'єднаний спорт», формують стосунки та досягають взаєморозуміння, яке допомагає зруйнувати упередження щодо людей з вадами розвитку. Таке партнерство допомагає спортсменам розвивати фізичні здібності, вдосконалювати техніку та набувати соціальних навичок (дружба, взаємоповага, соціалізація). Команди складаються з гравців одного віку приблизно однакового спортивного рівня, та існують спеціальні правила, які гарантують, що як спортсмени, так і партнери мають вирішальне значення для результатів матчів і змагань. Серед основних завдань програми виділяємо наступні: вивчати нові види спорту; покращувати фізичні навички; отримати досвід шляхом участі в змаганнях; відчувати себе необхідним для своєї команди, родини.

Це також співпраця з медичними працівниками, а також з університетами та коледжами, які готують спеціалістів майбутнього. Дана програма дає можливість викладачам, студентам, адміністраторам та тренерам створити інклюзивний світ і допомогти зупинити стигматизацію навколо інтелектуальної недостатності. За допомогою спортивних програм, тренувань, ігор створити середовище, де кожен може відчувати себе бажаним, цінним інтегрованим у місцеву громаду. Основна мета цієї програми – сприяння соціальній інтеграції через спорт. Ця програма покликана об'єднати людей з інтелектуальною недостатністю та без неї в одній команді.

Попри те, що організація SO для реалізації тієї чи іншої програми упродовж року проводить багато різних тренерських курсів, принцип подання інформації, що дає можливість самостійно опанувати новий або повторити пройдене однаковий. За правилами SO до кожної програми має бути розроблений посібник, рекомендації, відеоматеріали тощо. Не виключенням є і програма «Об'єднаний спорт». Так фахівцями розроблено посібники, рекомендації щодо проведення змагань, уніфіковано протокол спортивних змагань з видів спорту (бадмінтон, баскетбол, бочче, боулінг, футбол, гольф, плавання у відкритій воді, вітрильний спорт, настільний теніс,

теніс, волейбол), знято відеоматеріал зі змагань, що дає можливість візуально проаналізувати хід змагань.

Ще одна програма «Юні спортсмени». У рамках Всесвітніх ігор Спеціальних олімпіад в Берліні 2023 р. було представлено сімейну програму «Юні спортсмени» – це спортивно-ігрова програма для дітей з інтелектуальною недостатністю, або з аутизмом, віком від 2 до 7 років, яка готує дітей та їхні родини до участі у SO. Використовуючи гру як інструмент, зосереджено увагу для когнітивного та моторного розвитку дитини. Мета програми – навчити юних спортсменів елементарним базовим спортивним навичкам (ходьба, біг, стрільба, метання, баланс, стрибки, прийом м'яча, удар ногою м'яча тощо) з використанням спортивного інвентарю (м'ячі, обручі, кеглі). Програма багатогранна, тому має декілька цілей: покращити фізичний стан дітей; сприяти їхньому пізнавальному та соціальному розвитку; знайомити дітей зі спортом; зробити дітей незалежними від батьків і стати потенційними членами спортивної команди; залучити родини дітей з вадами інтелекту до мережі SO; інформувати про інвалідність шляхом залучення інклюзивних груп до проведення демонстрацій, акцій тощо.

Програма включає рухливі ігри, пісні та інші ігрові дії, спрямовані на розвиток дітей. Спортивні заняття, що проводяться в ігровій формі, сприяють розумовому розвитку дітей, розвитку координації рухів, спритності, рівноваги та інших рухових якостей, соціального розвитку. Один цикл програми складається з восьми тижнів розвитку різних рухових навичок. Результатами програми є формування навичок: рухові (покращення розвитку рухових навичок); соціальні (набувають впевненості в собі).

Загалом програма покликана для дітей з інтелектуальною недостатністю та їхніх сімей підвищити впевненість у своїх силах щодо розвитку дитини та підготувати таких дітей до участі у спортивних змаганнях. Водночас для дітей без розумової вади засобами інклюзивної ігрової форми краще зрозуміти та сприймати інших людей [18].

Така програма має підпрограми, адже діти ще маленькі важко спрогнозувати їхні бажання, особливості розвитку та пріоритети. Однією з таких підпрограм є програма про знання спорту. Мета цієї програми

ознайомити дітей з різними видами спорту або якщо дитина визначилась більш детально, відповідно до правил змагань SO представити офіційні види спорту. Така демонстрація відбувається раз на рік упродовж місяця у перерві між основними тренуваннями дітей базовим навичкам в обраному виді спорту.

Ще одна демонстраційна підпрограма, яка допомагає спортсменам на деякий час змодельювати участь в змаганнях. Спортсмени мають продемонструвати те, що навчилися до цього часу. Для них створюють умови наближені до змагальних, де вони мають можливість зануритися в атмосферу змагань та дружньої конкуренції. Під час проведення таких заходів спортсмени звикають до публіки, проходять соціалізацію.

Наступна змішана програма «Граємо разом», її мета: завдяки експериментальним заходам учасники знайомляться з новими друзями, командою, проходять адаптацію та набувають власний досвід про інвалідність.

Завдяки програмі «Граємо разом», діти з інвалідністю та без, мають можливість разом брати участь у тренінгу, разом грати та співпрацювати. У практичній реалізації програми комунікація дітей відбувається шляхом відвідування шкіл, гуртків та громадських організацій, де навчаються діти цього віку, у місцях тренувань юних спортсменів, під час різних заходів.

Також програми можуть реалізовуватись під час проведення таборів. Так, наприклад, SO у Греції був організований активний і корисний триденний табір – «Я зможу сам». Під час заходу спортсмени отримали задоволення від спілкування, відчули такі моменти як: церемонія нагородження SO, проживання в одній кімнаті з іншими спортсменами, групова прогулянка та харчування в їдальні. У спортсменів формували навички взаємодії, розуміння таких понять як дисципліна, командна робота, самообслуговування та автономія.

Для участі спортсменів та їхніх сімей у цій програмі фахівцями SO підготовлено низку посібників, інструкцій для проведення ігор та занять з юними спортсменами. Також підготовлено відео, яке допомагає займатися розвитком дитини вдома. Під час таких занять юні спортсмени набувають спортивних навичок (біг, стрибки, метання тощо) з батьками або опікунами. За результатами реалізації програми щороку удосконалюється

навчальна програма, проводяться наукові дослідження результати яких розміщено на офіційних платформах SO, також з'являються додаткова інформація на відповідних інтернет-ресурсах. Щоб покращити якість реалізації програми організують тренерські курси націлені на навчання усіх охочих проводити заняття з дітьми, які мають особливі потреби. Також проходять вебінари, семінари для усіх охочих долучитися до волонтерського руху.

Наступна масштабна паралельна програма «Здорові спортсмени». Програма передбачає безоплатний та добровільний медичний огляд під час проведення заходів та змагань організованих за напрямом SO. Планові медичні огляди проводяться медичними працівниками-добровольцями та студентами, які водночас мають можливість удосконалити свої знання, уміння і навички та набутти практичного досвіду щодо догляду за людьми з розумовими вадами. Метою програми є: провести скринінг та оцінку певних показників, пов'язаних зі здоров'ям й сформувавши рекомендації для конкретної людини. А ще зробити так, щоб люди з вадами розумового розвитку відчували себе комфортно та позбулись стресу, який час від часу відчують коли відвідують лікарів.

Цілі програми: 1. Отримати інформацію про стан здоров'я хворих та підвищувати доступність медичного обслуговування на основі скринінгу даних. 2. Передавати інформацію про стан здоров'я людей відповідальним особам, спортсменам та їх батькам, тренерам, а також працівникам соціальних служб, охорони здоров'я та спорту. 3. Започаткувати підготовку фахівців та студентів за цим напрямом. 4. Збирати, аналізувати отримані дані й передавати до відповідних органів влади. 5. Використовувати точні дані та публікації для впливу на політику охорони здоров'я на користь людей із проблемами психічного здоров'я. Медичний огляд, який проводиться за програмою «Здорові спортсмени» реалізується за напрямами:

1. «Зміцнення здоров'я». Спрямована на підтримку та зміцнення здоров'я. Перевіряється загальний стан здоров'я та харчування. Дієтологи та інші медичні працівники навчають спортсменів як дотримуватись раціонального харчування, профілактиці діабету, захисту від

ультрафіолетових променів, здоров'ю кісток. Проводять роз'яснювальну роботу щодо укріплення здоров'я шляхом збільшення рухової активності. Проводять навчання щодо профілактики шкідливих звичок. Програма започаткована у 2001 році.

2. «Здоров'я ніг». Спортсмени проходять скринінг ніг та гомілковостопного суглоба на наявність дефектів. Терапія для ніг: консультація ортопеда щодо носіння відповідного взуття та шкарпеток. Навчають правильно одягати і носити взуття та догляду за ногами й пальцями. Програма започаткована у 2003 році.

3. «Радість бути здоровим». Передбачає скринінг фізичної підготовки (перевірка рівня фізичної активності, консультація фізіотерапевта спортсмена і тренера). Перевірка тренуваності здійснюється на основі загальновідомих і доступних тестів, розроблених Американською асоціацією фізичної терапії, що дають можливість оцінити: гнучкість суглобів, м'язову силу, баланс, витривалість, серцево-судинну систему. Так ІМТ щодо ожиріння вимірюють за допомогою body-stat або Tanita, баланс – балансова платформа, силу динамометрію – комп'ютерне обстеження, серцево-судинна система – спортивні тести.

Програма пов'язана зі співпрацею з університетами, як правило за напрямом фізична культура і спорт, що дозволяє студентам й викладачам здійснювати вимірювання. Спираючись на ці дані писати й захищати дипломні проекти. Програма започаткована у 1991 році

4. «Здорові вуха». Учасникам пропонується провести скринінг каналу зовнішнього вуха. Обстеження викликаних отоакустичною емісією, тимпанометрію та перевірку чистого тону. Після, за потреби, спортсменам надають індивідуальні вушні вкладки та засоби захисту органів слуху. Також проводиться оцінка слуху спортсменів, після чого надається звіт тренерам та батькам, за необхідності проводиться подальше спостереження. Спортсмени можуть бути направлені на видалення вушної сірки, додаткову перевірку на наявність проблем середнього вуха або лікування приглухуватості. Може бути проведено аудіологічне тестування, за необхідності спортсменів забезпечують безкоштовними

слуховими апаратами. Програма започаткована у 2000 році.

5. «Відкриті очі». Перевірка зору (оптометричні та офтальмологічні обстеження. Через глобальне партнерство спортсмени SO отримують: комплексні тести на перевірку зору та стану очей; рефракція для тих, кому необхідний подальший скринінг. За необхідності забезпечують спортсменів безплатними окулярами або спеціальними безрецептурними спортивними та сонцезахисними окулярами). Програма започаткована у 1991 році.

6. «Здорова усмішка». Здорові зуби (консультація стоматолога, профілактична стоматологічна освіта). Пропонується стоматологічний скринінг, послуги санітарної освіти та профілактики захворювань, а також направити спортсменів для лікування та спостереження. Зубні лікарі проводять: огляд порожнини рота; навчання гігієни ротової порожнини та правильного чищення та догляду за зубами; за потреби індивідуальний підбір захисних засобів для ротової порожнини; надання інформації про необхідне спостереження. Програма започаткована у 1992 році.

7. «MedFest» (скринінг). Особи, які бажають взяти участь в Іграх, повинні спочатку пройти медичний огляд і дозвіл лікаря. SO дає людям можливість оцінити свою фізичну форму за допомогою програми MedFest. Програма оцінює артеріальний тиск, температуру, пульс, зріст, вагу, індекс маси тіла, зір, слух, історію хвороби, можливість побічних ефектів ліків і загальний фізичний стан. Програма започаткована у 2007 році.

8. «Сильний розум». Зосереджена на розумовому зміцненні та психологічному здоров'ї. Мета – зміцнити навички та стійкість до повсякденного та психологічного стресу. За програмою учасники набувають техніки протидії з небажаним стресом або неприємними ситуаціями. Таким чином вони дізнаються, як вони можуть позитивно впливати на свої дії та мислення або як вони можуть покращити свою мотивацію та самоефективність. Цей напрям майже не впроваджується в досліджуваних країнах, підтвердженням цього є нещодавнє опитування яке проведене на Національних іграх SO в Берліні 2022 (N=282) 39% заявили, що досі не використовували жодних стратегій подолання цієї проблеми. Надалі, для

реалізації програми, розроблено анкету внутрішньої сили та рекомендації щодо боротьби зі стресом [16].

Програма підкріплюється матеріальними стимулами. Спочатку завдяки спонсорам купувались різні іграшки та сувеніри, однак останнім часом, такі подарунки стали більш корисними та вартісними. Сьогодні спортсмени отримують гігієнічні засоби (наприклад, зубні щітки, пасту), окуляри, слухові апарати, спортивне взуття.

Слід зазначити, що така програма створена для стимуляції спортсменів тому має більш спортивний характер: вимірювання задумані як «багатоборство» з оголошенням результатів (медалі, стрічки) і врученням відзнаки «умілий спортсмен». Далі інформація подається у клуби де займаються спортсмени, обговорюється на семінарах, тощо.

Необхідно зазначити, що програма «Здорові спортсмени» в досліджуваних регіонах має 8 напрямів, однак в більшості країн представлено лише 6. Також у досліджуваних регіонах поки що не представлений такий напрямок як Healthy Young Athletes, який є в США. Healthy Young Athletes – це комплексне педіатричне обстеження, яке пропонується дітям 2-7 років з інтелектуальними вадами та без них. Скринінг можна запровадити за трьома моделями впровадження Young Athletes – у школі, громаді та вдома – а також у поєднанні з масштабними заходами Healthy Athletes. Скринінг має на меті доповнити первинну допомогу дитині та забезпечити додатковий огляд її здоров'я та розвитку. Цей напрям можна також просувати й в Україні.

Наступна програма «Лідерство спортсменів» – це інклюзивний молодіжний лідерський проект, покликаний через програму допомагати громадянам без вад стати послами захисту прав людей з інтелектуальними вадами та добиватися рівноправного інтегрування в суспільство. Це молоді люди віком від 14 до 24 років з інтелектуальною недостатністю та без неї, які бажають зробити внесок у розв'язання величезної проблеми соціальної обізнаності та соціальної інтеграції людей з інтелектуальною недостатністю. Молоді лідери з інтелектуальною недостатністю та без неї працюють разом і функціонують як одна команда без виключень.

Дана програма розвивається за двома напрямками:

1. Athlete Leadership Program (ALP) – це навчальний курс, спрямований на підвищення здатності спортсменів до самовизначення та підвищення їхніх мовних навичок. Спортсменів заохочують брати активну участь в організаційних зустрічах, виступати представниками SO на різних зустрічах, ділитися пропозиціями та оцінками.

Молоді лідери з інтелектуальною недостатністю та без неї, як члени однієї групи, які співпрацюють і беруть на себе організацію та реалізацію заходів, усвідомлюють, що всі вони є бажаними членами суспільства і можуть бути корисними для нього. Важливим елементом є поширення та популяризація через соціальні медіа щодо залучення, без виключення, спортсменів з розумовими вадами.

Термін «Лідери» використовується у контексті того, що ці молоді люди інформують інші соціальні групи, розповсюджують та організують спортивні та неспортивні заходи з метою зміни ставлення та усунення перешкод щодо проблем інвалідності.

Хто може бути «лідером» – це молоді люди, які: проінформовані та навчені SO; мають необхідну підтримку та досвід; зареєстровані як активні учасники SO; акредитовані як молоді лідери.

2. IYL (Inclusive Youth Leader) спрямований на **спортсменів, партнерів і наставників. Цей напрям спрямований на заохочення молодих лідерів до розробки практичних рекомендацій щодо покращення взаємодії, поваги та поширення й залучення SO у спільноті (наприклад, школа, спортивна група, місто).**

Спортсмени з вадами після курсу навчання можуть виконувати наступну роботу: спортсмен як посол (надається можливість працювати на різних рівнях в організаціях, що допомагають поширювати інформацію про SO); спортсмен як волонтер (завдяки волонтерській діяльності спортсмени мають можливість набувати нових знань, опановувати навички та приділяти свій час організації. За підтримки свого наставника спортсмени можуть стати волонтерами у своєму клубі SO або в місцевій громаді. Також є можливість працювати волонтером на різних рівнях в організації SO);

спортсмен як член команди в комітеті (спортсмени мають можливість працювати в різних комітетах і командах організації; відвідувати семінари та тренінги де отримують інформацію про важливість підтримки своїх однолітків на різних рівнях; спортсмени дізнаються про роль комітету, структуру, процес виборів, прийняття рішень і як можна стати членом цієї команди).

Програма медичної освіти реалізовується за умов проведення практичних семінарів на тему харчування, психічне здоров'я та особисту гігієну згідно з програмами зазначених в таблиці 1.

Ще одна програма має об'єднавчий характер в якій містяться вище зазначені програми, що можуть одночасно реалізовуватись в одній громаді. Програма «Здорові громади» націлена надати постійний доступ до медичної допомоги для людей з розумовими вадами, шляхом розширення доступності до якісної медичної допомоги та профілактичних програм на рівні громади. Для цього пропонується реалізація таких програм:

- Перевірка здоров'я «Здорові спортсмени».

- Програма здоров'я, фітнесу та оздоровлення, пропонує упродовж року у відповідних центрах підтримувати і залучати до активності й навчання таких людей.

- Підготовка спеціалістів у галузях охорони здоров'я та фізичного виховання і спорту до роботи з цією категорією населення. Один із напрямів цієї програми проведення конгресів, присвячених здоров'ю де обговорюються різноманітні актуальні теми, які дозволяють лікарям і студентам-медикам дізнатися більше про потреби спортсменів.

- Можливість брати участь у громадських спортивних фітнес програмах.

Унікальність цієї сімейної програми полягає у тому, що призначена для членів сімей спортсменів SO. Її місія – полягає у створенні дружнього середовища для людей з вадами розумового розвитку та підтримці членів їхніх родин.

Члени сім'ї хочуть створити комфортне середовище для людей з інтелектуальними вадами, тобто для своїх близьких. Вони не просто хочуть комплексного догляду за ними, але вони об'єднуються за ради кращих умов для фізичного, когнітивного та соціального

розвитку. Ці заходи спрямовані на самозабезпечення та незалежність, на активне соціальне життя та професійну активність.

Багато членів родини долучаються до діяльності SO як волонтери, тренери, опікуни, підтримують адміністративну роботу, беруть участь в отриманні фінансової та матеріальної підтримки ініціатив руху. Вони відіграють величезну роль – заохочують сім'ї людей з вадами розумового розвитку приєднуватися до діяльності SO, заохочують до участі в програмі «Юні спортсмени». Таким чином, вони стають амбасадорами спільноти, яка приймає та підтримує людей з інтелектуальними вадами.

Ще одна волонтерська програма «Факельний біг правоохоронних органів». Смолоскипний забіг – це глобальна форма співпраці SO та поліції. Смолоскипний біг був започаткований у 1981 році поліцейським зі штату Канзас. Він виступив із цією ініціативою, в рамках якої поліцейські привертають увагу до SO. Такий забіг має назву «Полум'я надії», покликаний допомогти силовикам бути активними в суспільстві та підтримати Програму SO. У 1983 році глава LaMunyon представив програму Міжнародній асоціації поліцейських (IACP), де було схвалено приєднатися до пожежної естафети та провести її на світовому рівні. З того часу вважається, що це найкращий засіб інформування громадськості про масовий збір коштів для SO. Аналізуючи даний напрям бачимо, що для реалізації задумів, координації та залучення представників з інших регіонів створена міжнародна виконавча рада до якої входить почесний голова (1), голова (1), заступник голови (1), уповноважені особи на період проведення Спеціальної Олімпіади (2), постійні уповноважені особи Спеціальної Олімпіади (2), уповноважений спортсмен Спеціальної Олімпіади (1), представник IACP (2), представник від Національної асоціації генеральних прокурорів (1), представники ради (2), координатори по регіонах (14), також виконавча підтримка SOI (4).

В структурі міжнародної виконавчої ради правоохоронних органів утворені постійні та спеціалізовані комітети. Серед постійних: комітет із комунікації та навчання, комітет з питань виборів, комітет з планування фінального етапу змагань, фінансовий

комітет, комітет IACP, комітет із планування міжнародних конференцій, комітет з маркетингу та партнерства, комітет з політики та процедур, комітет регіональних координаторів, комітет з нагляду за стратегічним планом. До спеціалізованих комітетів належать: комітет нагород Джона Каріона, комітет залу слави, Виконавча рада, комітет нагород спортсменів, комітет опікунів (премія), комітет нагород програми Excellence.

Також в деяких країнах запроваджено загальнонаціональні програми на підтримку такої категорії інвалідності. Наприклад, в Греції «Програма професійної реабілітації» [15], в Німеччині «Програма регіональної інклюзії» [16], в Україні освітянська програма «Приєднуйся» [17].

Таким чином у більшості країн Європи та Євразії волонтерські програми представлені у таких різновидах: навчальні, паралельні, спонсорські, або національні. Їх реалізація в кожній країні відбувається по-різному, зумовлено це можливостями країни, поширенням цього напрямку в ній, активністю волонтерського руху, щодо їхньої реалізації. Під час дослідження з'ясовано, що не всі країни мають офіційні сайти де зазвичай представлена інформація щодо діяльності SO, з 58 країн таких виявлено 12 (20,68 %). З урахуванням обмеженого доступу до інформації з'ясовано, що більшість країн не запровадили увесь спектр волонтерських програм запропонованих SO. Достатньо на високому рівні організовано волонтерський рух у таких країнах, як Австрія, Бельгія, Кіпр, Чехія, Великобританія, Німеччина, Україна. Найбільш поширені в цих регіонах програми: «Лідерство спортсменів» – 69,5 %, «Здорові спортсмени» – 95,2%, «Юні спортсмени» – 82,6 %. Менш популярними виявились такі, як «Об'єднаний спорт» – 60,86 %, «Програма рухової активності» – 47,82 %, і взагалі мало хто запровадив – «Смолоскиповий пробіг правоохоронних органів» (10,8%).

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

У дослідженні охарактеризовано зміст волонтерських програм на прикладі регіонів Європи та Євразії. З'ясовано, що програми SO поступово поширюються в країнах Європи та

Євразії. Запровадження, таких програм та постійна волонтерська підтримка безумовно сприяє кращій інтеграції людей з інвалідністю у суспільство, покращує їх фізичне, психічне здоров'я. З огляду на це вагомим є досвід країн, які досягли значних успіхів, таких як Великобританія, Німеччина, Греція. Досліджуючи діяльність волонтерських

програм SO перспективним вважаємо залучення більшої кількості волонтерів з-поміж студентів-спортсменів, які зможуть отримати практичний досвід роботи зі спортсменами з розумовими вадами. У подальших дослідженнях слід здійснити аналіз реалізації волонтерських програм SO в інших регіонах.

Література

1. Бріскін Ю. А. Організаційні основи паралімпійського спорту: Навч. посіб. Львів: Кобзар, 2004. 180 с.
2. Бріскін Ю. Адаптивний спорт. Спеціальні Олімпіади. Навчальний посібник. Л. Ахіл, 2003. 128с.
3. Бріскін Ю. Побудова програм Спеціальних Олімпіад. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2004. № 2. С. 15-18
4. Бріскін Ю., Карпенко Л. Волонтерські програми Спеціальних Олімпіад. *Оздоровча і спортивна робота з несправними*. 2003. Вип.1. С. 21-23.
5. Бріскін Ю., Стрелкова В. Досвід розвитку Спеціальних олімпіад у Республіці Польща та можливості його використання в Україні. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2005. № 23. С 4-7.
6. Бріскін Ю., Стрелкова В. Розвиток Спеціальних Олімпіад у Республіці Польща. *Оздоровча і спортивна робота з неповносправними*. 2004. С.75-78.
7. Бріскін Ю.А. Теоретико-методичні основи інваспорту. Л., 2005. 356 с.
8. Гончаренко Є. Вплив програми Спеціальної Олімпіади ФАНфітнес на ефективність проведення тренувальних занять з особами, які мають відхилення розумового розвитку. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2008. № 4. С. 22-25.
9. Когут І.О., Карпенко Л.О. Об'єднаний спорт - волонтерська програма Спеціальних Олімпіад. *Оздоровча і спортивна робота з неповносправними*. 2005. Вип.4. С.87-92.
10. Матвеев С. Ф., Бріскін Ю. А., Когут І. О., Данько Г. В. [та ін.]. Історичні, організаційні та соціальні аспекти розвитку спорту інвалідів : навч. посібник. К., 2011. 250 с.
11. Мудрік В.І. Спеціальні Олімпіади. Special Olympics. К., 2001. 52 с.
12. Особливості роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями. URL:<https://naurok.com.ua/osoblivosti-roboti-z-ditmi-z-intelektualnimi-porushenniyami-dlya-praktichnih-psihologiv-235829.html>
13. Рymar О. Історико-методологічні аспекти організації і проведення Спеціальних Олімпіад. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2001. № 25. С10-15.
14. Слінявчук К. Перспективи та шляхи розвитку програми Спеціальних Олімпіад в Україні. *Наука в олімпійському спорті*. 2002. № 2. С. 70-78.
15. Спеціальна Олімпіада Греція. URL: <https://www.specialolympicshellas.gr/>
16. Спеціальна олімпіада Німеччина. URL: <https://specialolympics.de/startseite>
17. Спеціальна олімпіада України. URL: https://specialolympics.org_g.ua/programi/
18. Спеціальна Олімпіада. URL: <https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/young-athletes>
19. Baran, F., Top, E., Aktop, A., Ozer, D., & Nalbant, S. (2009). Evaluation of a Unified Football Program by Special Olympics Athletes, Partners, Parents, and Coaches. *European Journal of Adapted Physical Activity*, 2, 34-45. <https://doi.org/10.5507/euj.2009.003> HYPERLINK "<https://doi.org/10.5507/euj.2009.003%20%0d15>"
20. Block, E., Breaud, M., McNulty, C., Papa, T. and Perry, M. (2019) Perspectives of Special Education: Literature Review and Interview. *Creative Education*, 10, 1973-1981. <https://doi.org/10.4236/ce.2019.109143>
21. Kalyvas, V., Koutsouki, D., & Skordilis, E. (2011). Attitudes of Greek Physical Education Students towards Participation in a Disability-Infusion Curriculum. *Education Research Journal*, 1, 24-30.
22. Menke, S., & Braycich, M. (2014). Special Olympics Unified Sports Football. Empowering Girls and Women on and off the Pitch. In D. Hassan, S. Dowling, & R. McConkey (Eds.), *Sport Coaching and Intellectual Disability* (pp. 180-194). Routledge.
23. Pilecka D., Jurek A T. The origins of the special Olympics movement in Poland In the 20th century. *Central European Journal of Sport Sciences and Medicine* Vol. 32, No. 4. 2020: 43–50

References

1. Briskin Yu. A. Orhanizatsiini osnovy paralimpiiskoho sportu: Navch. posib. Lviv: Kobzar, 2004. 180 s. (in Ukrainian)
2. Briskin Yu. Adaptivnyi sport. Spetsialni Olimpiady. Navchalnyi posibnyk. L. Akhil, 2003. 128s. (in Ukrainian)
3. Briskin Yu. Pobudova proqram Spetsialnykh Olimpiad. Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu. 2004. # 2. S. 15-18 (in Ukrainian)
4. Briskin Yu., Karpenko L. Volonterski prohramy Spetsialnykh Olimpiad. Ozdorovcha i sportyvna robota z nespravnyumu. 2003. Vyp.1. S. 21-23. (in Ukrainian)

5. Briskin Yu., Strelkova V. Dosvid rozvytku Spetsialnykh olimpiad u Respublitsi Polshcha ta mozhlyvosti yoho vykorystannia v Ukraini. Pedagogika, psykholohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu. 2005. # 23. S 4-7. (in Ukrainian)
6. Briskin Yu., Strelkova V. Rozvytok Spetsialnykh Olimpiad u Respublitsi Polshcha. Ozdorovcha i sportyvna robota z nepovnospravnymy. 2004. S.75-78. (in Ukrainian)
7. Briskin Yu.A. Teoretyko-metodychni osnovy invaspordu. L., 2005. 356 s. (in Ukrainian)
8. Honcharenko Ye. Vplyv prohramy Spetsialnoi Olimpiady FANfitnes na efektyvnist provedennia trenuvalnykh zaniat z osobamy, yaki maiut vidkhylennia rozumovoho rozvytku. Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu. 2008. # 4. S. 22-25. (in Ukrainian)
9. Kohut I.O., Karpenko L.O. Obiednanyi sport - volonterska prohrama Spetsialnykh Olimpiad. Ozdorovcha i sportyvna robota z nepovnospravnymy. 2005. Vyp.4. S.87-92. (in Ukrainian)
10. Matvieiev S. F., Briskin Yu. A., Kohut I. O., Danko H. V. [ta in.]. Istorychni, orhanizatsiini ta sotsialni aspekty rozvytku sportu invalidiv : navch. posibnyk. K., 2011. 250 s. (in Ukrainian)
11. Mudrik V.I. Spetsialni Olimpiady. Special Olympics. K., 2001. 52 s. (in Ukrainian)
12. Osoblyvosti roboty z ditmy z intelektualnymy porushenniamy. URL:<https://naurok.com.ua/osoblivosti-roboti-z-ditmi-z-intelektualnymi-porushenniami-dlya-praktichnih-psihologiv-235829.html> (in Ukrainian)
13. Rymar O. Istoryko-metodologichni aspekty orhanizatsii i provedennia Spetsialnykh Olimpiad. Pedagogika, psykholohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu. 2001. # 25. S10-15. (in Ukrainian)
14. Sliniavchuk K. Perspektyvy ta shliakhy rozvytku prohramy Spetsialnykh Olimpiad v Ukraini. Nauka v olimpiiskomu sporti. 2002. # 2. S. 70-78. (in Ukrainian)
15. Spetsialna Olimpiada Hretsii. URL: <https://www.specialolympicshellas.gr/>
16. Spetsialna Olimpiada Nimechchyna. URL: <https://specialolympics.de/startseite>
17. Spetsialna Olimpiada Ukraina. URL: <https://specialolympics.org.ua/programi/>
18. Spetsialna Olimpiada. URL: <https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/young-athletes>
19. Baran, F., Top, E., Aktop, A., Ozer, D., & Nalbant, S. (2009). Evaluation of a Unified Football Program by Special Olympics Athletes, Partners, Parents, and Coaches. *European Journal of Adapted Physical Activity*, 2, 34-45. <https://doi.org/10.5507/euj.2009.003> HYPERLINK "<https://doi.org/10.5507/euj.2009.003%20>"
20. Block, E., Breaud, M., McNulty, C., Papa, T. and Perry, M. (2019) Perspectives of Special Education: Literature Review and Interview. *Creative Education*, 10, 1973-1981. <https://doi.org/10.4236/ce.2019.109143>
21. Kalyvas, V., Koutsouki, D., & Skordilis, E. (2011). Attitudes of Greek Physical Education Students towards Participation in a Disability-Infusion Curriculum. *Education Research Journal*, 1, 24-30.
22. Menke, S., & Braycich, M. (2014). Special Olympics Unified Sports Football. Empowering Girls and Women on and off the Pitch. In D. Hassan, S. Dowling, & R. McConkey (Eds.), *Sport Coaching and Intellectual Disability* (pp. 180-194). Routledge.
23. Pilecka D., Jurek A T. The origins of the special Olympics movement in Poland In the 20th century. Central European Journal of Sport Sciences and Medicine Vol. 32, No. 4, 2020: 43–50.

Abstract
BABALICH Viktoriya

IMPLEMENTATION OF VOLUNTEER PROGRAMS OF SPECIAL OLYMPIADS (ON THE EXAMPLE OF THE REGIONS OF EUROPE AND EURASIA)

The article describes the volunteer programs of the Special Olympics, which are implemented in the regions of Europe and Eurasia.

The goal is to present the content of volunteer programs of the Special Olympics and to investigate their distribution in the regions of Europe and Eurasia.

Theoretical analysis of scientific and pedagogical literature; Internet resources methods of statistical processing of received information. The volunteer programs of the Special Olympics of Europe and Eurasia (58 regions) were studied.

It has been established that there are three types of Special Olympics programs: educational; parallel; national Training is aimed at mastering movement skills in the chosen sport. Educational programs include motor activity training programs, a program for young athletes, and combined sports. These are inclusive programs that are designed to bring together athletes with and without disabilities and their families for various sports events. Parallel aimed at supporting the health of athletes with disabilities is the "healthy athletes" program, which is implemented in the following directions: "Health promotion", "Leg health", "Joy of being healthy", "Healthy ears", "Open eyes", "Healthy smile", "MedFest", "Strong mind". National programs pay more attention to the competitive activities of athletes with mental disabilities.

The study characterized the content of volunteer programs on the example of the regions of Europe and Eurasia. It was found that SO programs are gradually spreading in the countries of Europe and Eurasia. The introduction of such programs and constant volunteer support definitely contributes to the better integration of people with disabilities into society, improves their physical and mental health. In view of this, the experience of countries that have achieved significant success, such as Great Britain, Germany, and Greece, is significant.

Keywords: *volunteer programs, Special Olympics, athletes with disabilities, mental disorders.*

Стаття надійшла до редакції 01.02.2024 р.